

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 18. svibnja 2023.

Analiza presude

M.S. protiv Hrvatske
br. zahtjeva 36337/10

povreda čl. 8. – pravo na poštovanje privatnog života

Podnositeljici zahtjeva nije pružena odgovarajuća zaštita od napada na njezin tjelesni integritet, a postupak lišenja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva nije bio zakonit, u skladu s legitimnim ciljem niti nužan u demokratskom društvu

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud) zasjedajući u vijeću od 7 sudaca, 25. travnja 2013. objavio je presudu kojom je presudio da je podnositeljici zahtjeva povrijedeno pravo na privatni život zajamčeno člankom 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) zbog nepriklade zaštite od napada na njezin tjelesni integritet te zbog pokretanja postupka za lišenje poslovne sposobnosti.

Podnositeljica zahtjeva živjela je u zgradi u čijem prizemlju se nalazio restoran "N" u vlasništvu M.M-a. U razdoblju od ožujka 2002. do siječnja 2007. podnositeljica je 137 puta zvala policiju zbog prekomjerne noćne buke i smrada koji je dolazio iz restorana. Vlasnik i njegov zaposlenik M.Č. nekoliko puta su prekršajno kažnjeni zbog remećenja javnog reda i mira radi prekomjerne buke koja je dolazila iz restorana. Nekoliko stanara u zgradi potpisalo je peticiju i zatražilo od Općine L. da raskine ugovor o najmu prizemlja s vlasnikom Podnositeljica zahtjeva i njezina sestra podnijele su kaznenu prijavu protiv zaposlenika (M.Č.), radi kaznenih djela uvrede te nanošenja tjelesne ozljede. U tijeku tog kaznenog postupka, raspravni sudac je saznao da je Centar za socijalnu skrb (dalje: CZS) pokrenuo postupak za lišenje poslovne sposobnosti podnositeljice i njezine sestre i da je svakoj imenovao posebnog skrbnika. Budući da se posebni skrbnici nisu očitovali daju li svoju suglasnost za nastavak predmetnog kaznenog postupka, on je obustavljen. Podnositeljica i njezina sestra podnijele su žalbu Županijskom судu koji je utvrdio da su njihove žalbe bile bespredmetne jer je u međuvremenu nastupila zastara kaznenog progona. Ustavni sud je utvrdio da je njihova ustavna tužba nedopuštena. Postupak za lišenje poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva i njezine sestre pokrenuo je CZS nakon što je primio obavijest o nalazu i mišljenju vještaka psihijatra pribavljenom u drugom kaznenom postupku koji se vodio protiv podnositeljice i njezine sestre povodom privatne tužbe vlasnika restorana zbog kaznenog djela klevete. U tom postupku, raspravni sudac je zatražio nalaz i mišljenje vještaka psihijatra koji je zaključio kako podnositeljica i njezina sestra boluju od trajnog psihotičnog poremećaja te da *tempore criminis* nisu bile ubrojive. U obavijesti CZS-u, psihijatar je istaknuo da je procjenu izvršio na temelju medicinske dokumentacije priložene u spisu kaznenog predmeta, bez ikakvog osobnog kontakta s podnositeljicom i njezinom sestrom,

s obzirom da su se one odbile podvrgnuti bilo kakvom pregledu. Općinski sud pred kojim je CZS pokrenuo postupak za lišenje poslovne sposobnosti, naložio je psihijatrijsko i psihološko vještačenje podnositeljice zahtjeva i njezine sestre i taj postupak je još bio u tijeku u trenutku donošenja presude Europskog suda u ovom predmetu.

Pozivajući se na članak 8. Konvencije, podnositeljica zahtjeva je prigovorila da joj domaće vlasti nisu dale odgovarajuću zaštitu od nasilnog napada.

Uz negativnu obvezu zaštite pojedinca od proizvoljnih radnji javnih tijela, države prema članku 8. Konvencije imaju i pozitivnu obvezu zaštiti privatni i obiteljski život pojedinca, što može podrazumijevati i obvezu donošenja mjera u području odnosa između pojedinaca ([X i Y protiv Hrvatske](#), st. 23.-24.).

Pojam privatnog života uključuje tjelesni i psihički integritet osobe koju država ima dužnost štititi i u tu svrhu mora održavati i u praksi primjenjivati odgovarajući pravni okvir koji daje zaštitu od čina nasilja koje počine privatni pojedinci ([Sandra Janković protiv Hrvatske](#), st. 45.).

Čin nasilja kojem je podnositeljica zahtjeva bila izložena¹ zahtjevao je od države da doneše pozitivne mjere u području kaznenopravne zaštite. To ne znači da je država dužna kazneno progoniti napadača, već je dovoljno da domaće pravo predviđa mogućnost preuzimanja kaznenog progona, kao privatni tužitelj ili kao oštećenik u ulozi zamjenskog tužitelja ([Sandra Janković protiv Hrvatske](#), st. 50.-51.).

U pogledu kaznenopravnih mehanizama koje pruža hrvatski pravni sustav, Europski sud je utvrdio da su nasilni čini koje počine privatni pojedinci zabranjeni hrvatskim Kaznenim zakonom, stoga je zahtjev osiguranja kaznenopravnih mehanizama u odnosu na nasilne čine privatnih stranaka bio zadovoljen. Preostalo je ispitati je li način na koji su ti kaznenopravni mehanizmi primjenjeni u ovome predmetu imao takve nedostatke da je predstavljao povredu pozitivnih obveza iz članka 8. Konvencije.

S tim u vezi, Europski sud je primijetio da je kazneni postupak koji su podnositeljica i njezina sestra pokrenule protiv napadača M.Č, obustavljen jer su podnositeljici i njezinoj sestri imenovani posebni skrbnici koji nisu dali izričitu suglasnost za nastavak postupka, te stoga nije postojao zahtjev ovlaštenog tužitelja za nastavak postupka. Dakle, nadležni sud nikada nije utvrdio činjenice o navodnom napadu na podnositeljicu i stoga se ne može reći da je ishod kaznenog postupka u ovom predmetu imao dovoljno odvraćajući učinak ili da je mogao osigurati djelotvorno sprečavanje nezakonitih čina sličnih onima kojima je prigovorila podnositeljica zahtjeva. Uzimajući u obzir i činjenicu da je postupak trajao gotovo šest godina, Europski sud je zaključio da podnositeljici zahtjeva nije bila pružena odgovarajuća zaštita od napada na njezin tjelesni integritet, te da je način na koji su kaznenopravni mehanizmi primjenjeni u ovom predmetu bio manjkav do te mjere da je uzrokovao povredu pozitivne obveze države temeljem članka 8. Konvencije.

U odnosu na postupak lišenja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva, Europski sud je naglasio da već samo pokretanje tog postupka proizvodi ozbiljne posljedice te stoga predstavlja miješanje u privatni život osobe ([X i Y protiv Hrvatske](#), st. 102.).

¹ Podnositeljica je navela da ju je napadač udario nogom po leđima i glavi, a iz liječničke dokumentacije bilo je vidljivo je da je zadobila nagnječenje i modricu na desnoj šaci i na desnom boku te daljnja nagnječenja desne cjevanice, desni skočni zglob i desna šaka bili su joj natečeni i vrat joj je bio bolan.

Pitanja je li miješanje bilo zakonito, sukladno legitimnom cilju i nužno u demokratskom društvu, Europski sud je odlučio ispitati zajedno zbog njihove međusobne povezanosti.

Pravna osnova miješanja bila je članak 159. Obiteljskog zakona (NN 116/2003, 17/2004, 136/2004 i 107/2007) koji je predviđao da punoljetna osoba koja zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka nije sposobna brinuti o osobnim potrebama, svojim pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interes drugih osoba, može biti djelomično ili potpuno lišena poslovne sposobnosti. Prema mišljenju Europskog suda, tijelo koje pokreće taj postupak moralo je predočiti uvjerljive dokaze da je dotična osoba nesposobna brinuti se za svoje potrebe, prava i interes, ili da ugrožava prava i interes drugih, a to se nije moglo učiniti na temelju općih izjava, već samo na temelju konkretnih činjenica (*X i Y protiv Hrvatske*, st. 107.).

Nacionalne vlasti imaju slobodu procjene pri odlučivanju je li postupak za lišenje određene osobe poslovne sposobnosti razmjeran, a Europski sud preispituje odluke tih vlasti u granicama svojih ovlasti temeljem Konvencije. Kontrola tog Suda je stroža kad je riječ o mjerama koje imaju nepovoljan učinak na osobnu samostalnost osobe (*X i Y protiv Hrvatske*, st. 109.).

U ovome predmetu, CZS je u prijedlogu za pokretanje postupka lišenja poslovne sposobnosti naveo kako je psihijatar u nalazu i mišljenju izrađenom za potrebe kaznenog postupka protiv podnositeljice i njezine sestre, utvrdio da one obje boluju od trajnog psihotičnog poremećaja i da to samo po sebi zahtijeva pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti. Dakle, taj prijedlog se temeljio isključivo na nalazu i mišljenju psihijatra koji nikada nije bio u kontaktu s podnositeljicom i njezinom sestrom. Europski sud je izrazio sumnju u to da je psihičko stanje podnositeljice moglo biti procijenjeno s dovoljnom sigurnošću bez izravnog kontakta psihijatra i podnositeljice, osobito s obzirom na značaj takvog nalaza i mišljenja².

Nadalje, iz činjenica predmeta proizlazi da prije pokretanja postupka CZS nije stupio u kontakt s podnositeljicom zahtjeva, samo jednom ju je pokušao posjetiti na njezinoj adresi, nije pribavio mišljenje liječnika koji je imao redovit kontakt s njom tijekom godina te joj je za posebnog skrbnika imenovao osobu koja je bila zaposlenik CZS-a i od koje se teško moglo očekivati da će se protiviti ili pobijati zahtjev CZS-a, svog poslodavca. S tim u vezi, Europski sud je primjetio da domaće pravo nije predviđalo da osobu protiv koje je pokrenut postupak za lišenje poslovne sposobnosti mora zastupati neovisni odvjetnik, unatoč vrlo ozbiljnoj naravi pravnog pitanja i mogućih posljedica tog postupka.

Premda je izbor najprikladnijeg sredstva za djelotvornu primjenu Konvencije u načelu stvar odluke domaćih vlasti jer su one u boljem položaju ocijeniti mogućnosti i resurse koji su im na raspolaganju (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* [VV], st. 90.), ta sredstva ipak ne smiju biti očito proizvoljna.

U ovome predmetu prijedlog CZS-a nije bio potkrijepljen odgovarajućim argumentima i dokazima, a podnositeljici nije bila dana mogućnost *ab initio* prigovoriti pokretanju predmetnog postupka. Uzimajući u obzir činjenicu da se CZS u svom prijedlogu oslanjao samo na nalaz i mišljenje psihijatra koji nikada nije ostvario kontakt s podnositeljicom, činjenicu da ni sam CZS nije nikada ostvario kontakt s podnositeljicom za koju nisu postojali podaci da je prethodno bila psihički bolesna, Europski sud je zaključio da pokretanje sudskog postupka za

² Europski sud je podsjetio da je u presudi *X i Y protiv Hrvatske* izrazio ozbiljne dvojbe u vezi s nalazom i mišljenjem koje je sastavio psihijatar koji prije toga nije liječio podnositeljicu i koji je s njom samo obavio telefonski razgovor.

lišenje poslovne sposobnosti podnositeljice nije bilo u skladu sa zakonom³, nije težilo legitimnom cilju i nije bilo nužno u demokratskom društvu.

Slijedom navedenog, utvrdio je povredu članka 8. Konvencije.

Budući da podnositeljica nije postavila zahtjev za pravednu naknadu niti za naknadu troškova i izdataka, Europski sud joj nije dosudio nikakav iznos s te osnove.

Tijekom nadzora izvršenja ove presude pred Odborom ministara Vijeća Europe, postupak za lišenje poslovne sposobnosti podnositeljice je prekinut na prijedlog vještaka s obzirom na poboljšanje njezinog zdravstvenog stanja. Podnositeljica nikada nije zatražila obnovu obustavljenog kaznenog postupka. Novim Obiteljskim zakonom iz 2015. ukinuta je mogućnost potpunog lišenja poslovne sposobnosti, a mogućnost pokretanja postupka za djelomično lišenje poslovne sposobnosti predviđena je kao krajnja mjera koja se primjenjuje u slučaju da se isti cilj ne može postići blažim mjerama. Također, propisana je obveza preispitivanja odluka o lišenju poslovne sposobnosti donesenih prema prijašnjim propisima⁴, a neovisnost zastupanja osigurana je uspostavom Centra za posebno skrbništvo. Novi Obiteljski zakon (NN 103/2015) propisao je da vještak mora osobno ispitati osobu protiv koje je pokrenut postupak lišenja poslovne sposobnosti.

Kasnije, u predmetu [*Tepavac protiv Hrvatske*](#)⁵ Europski sud je ponovno ocjenjivao je li postupak lišenja poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva bio u skladu s jamstvima na temelju članka 8. Konvencije.

Ponovio je da lišenje poslovne sposobnosti osobe, čak i djelomično, predstavlja miješanje u pravo na poštovanje privatnog života i vrlo je ozbiljna mjera koju treba upotrebljavati samo u iznimnim okolnostima. Da bi takva mjera bila nužna u demokratskom društvu, domaći sudovi moraju pažljivo ispitati sve relevantne čimbenike kako bi osigurali da su ispunjeni zahtjevi članka 8. Konvencije, posebice oni koji se odnose na poštenost postupka u kojem se donose odluke o lišenju poslovne sposobnosti ([*Ivinović protiv Hrvatske*](#), stavci 35. – 36. i 38.).

Za razliku od podnositeljice M.S., podnositeljica zahtjeva Tepavac bila je osobno pregledana od strane psihijatrijskog vještaka N.C., koji je s njom razgovarao i napravio uvid u njezinu cjelokupnu anamnezu, CZS ju je unaprijed obavijestio o svojoj namjeri pokretanja

³ Sukladno članku 161. stavku 1. Obiteljskog zakona Centar za socijalnu skrb mogao je predložiti pokretanje postupka za lišenje poslovne sposobnosti kad ocijeni da je to potrebno zbog duševnih smetnji ili drugih uzroka zbog kojih određena osoba nije sposobna brinuti se o osobnim potrebama, pravima i interesima ili ugrožava prava i interese drugih osoba.

⁴ Članak 557. Obiteljskog zakona (NN 103/2015) glasi:

(1) *Odluke o lišenju poslovne sposobnosti donesene prema prijašnjim propisima preispitat će se u izvanparničnom postupku radi vraćanja poslovne sposobnosti iz članaka 502. i 503. ovoga Zakona u razdoblju od 1. studenog 2015. do 1. studenog 2020.*

(2) *Centar za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta štićenika dužan je po službenoj dužnosti pokrenuti postupak iz stavka 1. ovoga članka. Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi propisat će naputkom rokove centrima za socijalnu skrb za pokretanje postupaka iz stavka 1. ovoga članka.*

(3) *Sredstva za troškove postupka iz stavka 1. ovoga članka koje je pokrenuo centar za socijalnu skrb sukladno naputku iz stavka 2. ovoga članka osiguravaju se u državnom proračunu.*

⁵ Odluka o nedopuštenosti od 13. prosinca 2022.

postupka radi djelomičnog lišenja poslovne sposobnosti te joj je dao priliku da se očituje, a podnositeljicu je zastupao poseban skrbnik i odvjetnik postavljen po službenoj dužnosti.

Uzimajući u obzir dijagnozu podnositeljice zahtjeva, brojne prethodne hospitalizacije i osobne okolnosti, Europski sud je zaključio da su u odluci domaćeg suda koji je podnositeljicu djelomično lišio poslovne sposobnosti pažljivo odvagnuti svi relevantni čimbenici te su zaključci u toj odluci bili odgovarajuće obrazloženi.

Nadalje, Europski sud je naglasio da je, za razliku od posebnog skrbnika u predmetu M.S., posebna skrbnica podnositeljice zahtjeva bila djelatnica Centra za posebno skrbništvo, te da nije bila potpuno pasivna u postupku. Naime, ona je prisustvovala ročištu na kojem je podnositeljica saslušana, usprotivila se prijedlogu za lišenje poslovne sposobnosti te je podnijela podnesak суду kao odgovor na vještačenje u kojem se i ispričala zbog nedolaska na sljedeće ročište. Osim toga, podnositeljicu je zastupao i odvjetnik po službenoj dužnosti koji je u njezino ime podnio žalbu protiv prvostupanske odluke, a druga odvjetnica koju je podnositeljica angažirala podnijela je ustavnu tužbu i zahtjev Europskom суду. S tim u vezi Europski sud je istaknuo da stranka i njezin punomoćnik sami odlučuju o tome kako će voditi postupak, a način vođenja postupka kao takav ne može, osim u posebnim okolnostima, dovesti do odgovornosti države na temelju Konvencije ([*Sialkowska protiv Poljske*](#), st. 99.).

Slijedom navedenog, Europski sud je utvrdio da su domaći sudovi, kad su podnositeljicu Tepavac djelomično lišili poslovne sposobnosti, slijedili postupak koji je bio u skladu s zahtjevima članka 8. Konvencije i stoga je odbacio zahtjev podnositeljice kao očigledno neosnovan.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2023. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava